

Nader onderzoek Flora- en faunawet

Plangebied Smoddedijk 5 te Varsseveld

Plangebied gelegen in kilometerhok
X 227 – Y 439

Gegevens opdrachtgever

VanderSlikke rentmeesters
Dirk IV plein 10
4223 NJ HOORNAAR

Contactpersoon:

De heer ing. J.W. Wullink

CSO Adviesbureau

Regulierenring 6
3981 LB BUNNIK
tel. 030 – 659 43 21
fax 030 – 657 17 92

Contactpersoon CSO

De heer ir. L.A. SLuiter
De heer ing. H.T. Scheeringa

Projectcode: 10L197

Versiedatum: 29 juni 2010

Status: Definitief

Autorisatie

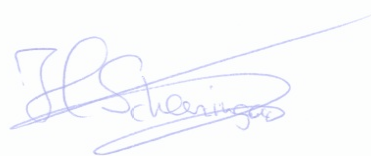
Opgesteld door:
De heer ir. L. Sluiter
Ecologisch adviseur

Handtekening

Akkoord bevonden door:
De heer ing. H. Scheeringa
Projectleider

Handtekening

Projectcode: 10L197
Versiedatum: 29 juni 2010

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
2	Situatie en wetgeving.....	2
2.1	Plangebiedbeschrijving.....	2
2.2	Planontwikkeling en geplande ingrepen.....	2
2.3	Flora- en faunawet.....	3
3	Opzet en methode.....	4
3.1	Afbakening opzet.....	4
3.2	Onderzoeksopzet.....	4
4	Resultaten.....	5
4.1	Resultaten veldonderzoek.....	5
4.2	Conflictanalyse.....	5
4.3	Samenvatting conflictanalyse.....	7
5	Conclusies.....	8
5.1	Advies.....	8

Bijlagen

Bijlage 1: Literatuur

Bijlage 2: Wetgeving

Bijlage 3: Zorgplicht

Bijlage 4: Resultaten

Bijlage 5: Kaart regionale ligging van het plangebied

Bijlage 6: Kaart terreinoverzicht en resultaten

Bijlage 7: Kaart planschets

Bijlage 8: Soortspecifieke informatie

Bijlage 9: Bijlage 9 EHS Natura2000 Varsseveld

1 Inleiding

In opdracht van VanderSlikke rentmeesters heeft CSO Adviesbureau in verband met de voorgenomen planontwikkeling een nader onderzoek Natuurwetgeving uitgevoerd op het plangebied aan de Smoddedijk 5 te Varsseveld (gemeente Oude IJsselstreek).

In verband met de voorgenomen planontwikkeling is reeds een quick-scan Flora- en faunawet uitgevoerd (CSO rapport 09L250, 14 april 2010). In de quick-scan is geconcludeerd dat bepaalde beschermde soorten aanwezig kunnen zijn op het plangebied of anderszins mogelijk schade kunnen ondervinden van de planontwikkeling. Het advies in de quick-scan is om nader onderzoek uit te voeren naar het gebruik van het plangebied door vleermuizen en standvogels (in het bijzonder de steenuil).

Het doel van dit nader onderzoek is vast te stellen of de geplande ontwikkelingen strijdig zijn, met de soortbescherming van de Flora- en faunawet (2005). In geval van te verwachten knelpunten tussen de planontwikkeling en de Flora- en faunawet, wordt aangegeven wat de vervolgstappen kunnen zijn en welke mitigerende (verzachtende maatregelen) en/of compenserende maatregelen van toepassing kunnen zijn.

Het resultaat van het nader onderzoek bestaat uit de uitspraak of, en zo ja, welke ontheffingsplichtige soorten (vleermuizen en standvogels) aanwezig zijn in het plangebied en welke functie(s) het plangebied heeft voor deze soorten. Tevens wordt in ogenschouw genomen of deze ontheffingsplichtige soorten schade zullen ondervinden van de geplande ingrepen. Op basis van dit nader onderzoek kan een ontheffing worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Indien geen ontheffingsplichtige plant- of diersoorten aangetroffen worden in het plangebied, of als de aanwezige ontheffingsplichtige soorten geen schade zullen ondervinden van de geplande ingrepen, blijven de algemene beschermende bepalingen van kracht in de zin van de algemene zorgplicht (zie bijlage 3).

CSO Adviesbureau is door Intron gecertificeerd voor de ISO9001- en de 14001-normen. Daarnaast is CSO lid van het Netwerk Groene Bureau's (NGB).

2 Situatie en wetgeving

2.1 Plangebiedbeschrijving

Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 1,2 hectare en is gelegen aan de Smoddedijk 5 te Varsseveld (kilometerhok X 227 – Y 439 (bron: Natuurloket)). Het plangebied ligt buiten de bebouwde kom op de hoek van de Smoddedijk en de Tuitstraat. Langs de Smoddeijk staan enkele oude laanbomen (zomereiken), verder is langs de Tuitstraat een groenstrook aanwezig. Het plangebied zelf betreft een boerenerf. Aan de zuidkant van het plangebied ligt een woning met een aanbouw. Daarachter (meer noordelijk) liggen een drietal varkensstallen en enkel schuren. Aan de oostzijde is een grasveld met een drietal grote solitaire treurwilgen. Ter plaatse van het plangebied bevindt zich geen oppervlaktewater. Op de grens van het plangebied ligt ten zuiden (langs Tuitstraat) en ten oosten (kruising Tuitstraat en Smoddedijk) een droge greppel.

Het plangebied zelf heeft geen status in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (Natura 2000, Vogel- of Habitatrichtlijn en beschermd Natuurmonument). Tevens zijn dergelijke beschermde gebieden niet aanwezig in de directe omgeving (niet binnen één kilometer afstand van het plangebied, zie bijlage 4). Een nader onderzoek in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 wordt niet zinvol geacht. Het plangebied vormt geen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) (zie bijlage 9).

Voor de regionale ligging van het plangebied wordt verwezen naar bijlage 5. Een situatietekening met de samenvatting van de resultaten van het veldbezoek is gegeven in bijlage 6.

2.2 Planontwikkeling en geplande ingrepen

De voorgenomen planontwikkeling (bron: opdrachtgever) bestaat uit:

- 1 het realiseren van 2 nieuwe woningen en herinrichting van het plangebied, waarbij de huidige varkensstallen en schuren worden gesloopt;
- 2 de huidige woning zal blijven bestaan;
- 3 er is een uitgewerkt beplantingsplan dat rekening houdt met de plant- en boomsoorten die van nature in deze streek horen voor te komen.

Voor een overzicht van de planontwikkeling en een beplantingsplan zie bijlage 7.

Bij het slopen van de stallen en schuren worden ook enkele bomen en struiken verwijderd. Het betreft soorten als es, gewone vlier, lijsterbes, berk en zomereik. Om voor de nieuw te realiseren woningen een beter uitzicht te creëren wordt de ondergroei van de westelijke houtwal voor een groot gedeelte weggesnoeid. Het overgrote deel van het terrein waar gesloopt wordt bestaat momenteel uit verhardingen en opstallen en een grasveld en kent voor de flora geen grote natuurwaarde. Bij de ontwikkelingsplannen worden het gebied ingericht voor twee woningen waarbij tevens het noordoostelijk deel van het plangebied ingericht wordt als hoogstamboomgaard. De voorgenomen planontwikkeling is zodanig dat vrijwel alle in het plangebied te verwachten planten en dieren zullen worden verstoord, bedreigd en/of uit hun leefgebied worden verjaagd. Een aantal van de te verwijderen bomen is kapvergunningplichtig.

2.3 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van planten- en diersoorten. De wet bepaalt dat geen schade aan beschermde planten en dieren mag worden toegebracht, tenzij uitdrukkelijk toestemming is verleend (het “nee, tenzij” beginsel). Daarnaast erkent de wet dat alle dieren van onvervangbare waarde zijn en daarom geldt de zorgplicht (zie bijlage 3). De zorgplicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en hun leefomgeving.

Samengevat wordt gesteld dat alle vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen en een aantal, meest zeldzame planten, vlinders, libellen, vissen en ongewervelden beschermd zijn. In de praktijk en bij de planontwikkeling zijn bepaalde handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder strikte voorwaarden mogelijk. De Flora- en faunawet heeft de nodige consequenties bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor een nadere toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar bijlage 2.

3 Opzet en methode

3.1 Afbakening opzet

Het nader onderzoek betreft een soortgerichte inventarisatie naar vleermuizen en in gebruik zijnde verblijfplaatsen van steenuilen (dit zijn standvogels die het jaarrond in de buurt van hun nestlocatie verblijven). Er is gericht onderzoek gedaan naar aanwijzingen dat de betreffende beschermde soorten aanwezig zijn in het gebied. Indien deze aanwijzingen worden aangetroffen wordt een inschatting gemaakt van de functie en waarde van het gebied voor de betreffende soorten. Het nader onderzoek kan worden gebruikt als bijlage bij een eventueel noodzakelijke ontheffingsaanvraag ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet.

3.2 Onderzoeksopzet

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een nader bureauonderzoek verricht, waarbij gericht is gezocht naar aanvullende informatie uit lokale bronnen die actuele informatie kunnen leveren over het voorkomen van de betreffende soorten. De gebruikte veldonderzoeksmethode is het bij daglicht uitvoeren van een sporenonderzoek in combinatie met detectoronderzoek en visuele waarnemingen tijdens avond-, nacht-, en ochtendbezoeken. Alle belangrijke bevindingen zijn schriftelijk vastgelegd en met GPS-coördinaten geregistreerd.

Vleermuizen

Het waarnemen en determineren van vleermuizen is 's avonds, 's nachts en in de vroege ochtend uitgevoerd middels zichtwaarnemingen in combinatie met batdetectoronderzoek. Er is daarbij actief gezocht naar vleermuisgeluiden en bij het horen daarvan is nagegaan om welke soorten en welke activiteit het gaat en indien mogelijk om welke vliegrichtingen. De gebruikte apparatuur betreft de Petterson DX240 detector. Met de DX240 zijn waargenomen geluiden digitaal opgenomen. Tijdens de veldbezoeken is gebruik gemaakt van een GPS (Garmin) en geluidsopnameapparatuur (Edirol), zodat zowel de plaatsbepaling als de geluidswaarneming digitaal is vastgelegd. De waargenomen vleermuizen en geluiden zijn onder andere met software (Batsound) op naam gebracht en met GPS-coördinaten geregistreerd.

Steenuil

Ook is gezocht naar de aanwezigheid van standvogelterritoria en/of foerageergebieden (in het bijzonder naar de steenuil). Er is gezocht naar sporen en er zijn in het broedseizoen (vanaf februari/maart) kunstmatig territoriale roepen van de verschillende soorten (vooral die van de steenuil) ten gehore gebracht. Indien soorten aanwezig zijn zullen ze op deze roepen reageren. Visuele waarnemingen en sporen van beschermde soorten en situaties zijn met GPS-coördinaten geregistreerd.

Het gehele plangebied is onderzocht en als daar aanleiding toe is, ook buiten het plangebied.

De veldonderzoeken zijn uitgevoerd door de heren ir. L. Sluiter en ir. R. Pleijsier werkzaam bij CSO.

Er zijn 3 veldbezoeken op de volgende data uitgevoerd:

- 25 maart avond;
- 19 mei avond;
- 9 juni ochtend.

4 Resultaten

4.1 Resultaten veldonderzoek

De veldaantekeningen van het veldonderzoek zijn opgenomen in bijlage 4 en grafisch samengevat in bijlage 6.

Vleermuizen

Samenvattend kan gesteld worden dat het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger (tabel 3 soorten). Daarnaast zijn aanwijzingen aangetroffen dat gewone dwergvleermuizen vermoedelijk een zomerverblijf hebben in de woning en niet in de te slopen varkensstallen en schuren. De woning blijft behouden en daarmee ook de mogelijke verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis.

Steenuil

Bij alle drie veldbezoeken zijn steenuilen gehoord en gezien verspreid over het plangebied. Tevens reageerde de steenuil op het afspelen van de territoriale roep door terug te roepen en/of door te kijken wie deze 'indringer' was. Derhalve kan worden vastgesteld dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de steenuil. Tijdens de veldbezoeken zijn geen nestlocaties vastgesteld. De aanwezige bomen en opstallen zijn grondig gecontroleerd op holten en broedlocaties. Alle varkensstallen, de open kapschuur en kleine bijschuurtjes/paardenboxen zijn uitvoerig geïnspecteerd waarbij geen nest van de steenuil is aangetroffen. Het is derhalve niet waarschijnlijk dat de te slopen opstallen gebruikt worden als broedlocatie voor de steenuil. Wel is duidelijk dat het plangebied fungeert als leefgebied van de steenuil en aangenomen wordt dat het nest van het steenuilenkoppeltje op of in de nabije omgeving van het plangebied is gesitueerd. Het plangebied is een essentieel onderdeel van het leefgebied van de steenuil voor zijn voedselvoorziening en biedt functies zoals rustplaats en bescherming.

Tijdens de veldbezoeken zijn geen andere strikt beschermde soorten (tabel 2 en 3) aangetroffen.

4.2 Conflictanalyse

In tabel 1 en 2 (zie volgende pagina) een beknopte conflictanalyse van de effecten van de planontwikkeling op de aangetroffen beschermde soorten uitgevoerd. Deze analyse geeft aan of er mogelijk conflicten tussen de effecten van de planontwikkeling en de Flora- en faunawet zijn en/of er vervolgens aanleiding is om een ontheffing ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet aan te vragen. Bij de analyse is géén rekening gehouden met de eventueel uit te voeren compenserende en/of mitigerende maatregelen.

Tabel 1 Conflict analyse vleermuizen: Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger

Natuurwaarden landschap voor vleermuizen (is het netwerk van functionele deelleefgebieden en functies van landschap)		Conflict bij/door aanleg	Conflict door ruimtebeslag van ontwikkeling	Conflict bij / door gebruik van locatie	Conflict bij / door beheer van locatie
	functies				
verblijfplaats	winter	nee	nee	nee	nee
	zomer	nee	nee	nee	nee
	kraamkamer	nee	nee	nee	nee
	paarverblijf	nee	nee	nee	nee
foerageergebied	foerageergebied / territorium	ja*	ja*	nee	nee
	opportunistisch gebruikt foerageergebied	ja*	ja*	nee	nee
	het voedselproducerend gebied	nee	nee	nee	nee
vliegroute	verblijf – jachtgebied (dagelijks)	nee	nee	nee	nee
	jachtgebied- jachtgebied (dagelijks)	nee	nee	nee	nee
	verblijf – verblijf (periodiek / seizoensgebonden)	nee	nee	nee	nee
	verblijf – winterverblijf (seizoensgebonden)	nee	nee	nee	nee
	populatie – populatie (seizoensgebonden)	nee	nee	nee	nee
verbinding	gebied – gebied (seizoensgebonden)	nee	nee	nee	nee

* Het totaal aan foerageergebied van het plangebied is te klein om bij verlies van invloed te zijn op staat van instandhouding van een lokale populatie.

Tabel 2 Conflict analyse beschermde standvogels: Steenuil

Natuurwaarden landschap voor standvogels		Conflict bij/door aanleg	Conflict door ruimtebeslag van ontwikkeling	Conflict bij / door gebruik van locatie	Conflict bij / door beheer van locatie
	functies				
verblijfplaats	nestlocatie	nee*	nee*	nee*	nee*
foerageergebied	foerageergebied / territorium	ja	ja	ja	ja
	regulier gebruikt foerageergebied	ja	ja	ja	ja
	opportunistisch gebruikt foerageergebied	ja	ja	ja	ja
	het voedselproducerend gebied	ja	ja	ja	ja

* Er is geen nest aangetroffen van de steenuil, maar aannemelijk is dat er een nestlocatie vlakbij het plangebied aanwezig is

4.3 Samenvatting conflictanalyse

Vleermuizen

Bij alle veldbezoeken zijn vleermuizen aangetroffen. Met name de gewone dwergvleermuis maakt gebruik van het plangebied door tussen de stallen op zoek te gaan naar insecten. De laatvlieger is een enkele keer foeragerend waargenomen boven de paardenweide. Aangezien er voldoende foerageergebied in de nabije omgeving aanwezig is, zal de planontwikkeling geen significante invloed hebben op de instandhoudingsdoelstelling van de lokale vleermuispopulaties.

Steenuil

De landelijke tendens is dat het niet zo goed gaat met de Nederlandse steenuilen populatie. De steenuil is een standvogel wat betekend dat de vogel jaarrond bij zijn nestlocatie ophoudt (zijn leefgebied). Zijn leefgebied bestaat uit kleinschalige agrarisch cultuurlandschap en voelt zich bijvoorbeeld prima thuis op een enigszins 'rommelig' boerenerf. Daarom is voor de steenuil naast het nest ook het leefgebied jaarrond beschermd. Bij een nader onderzoek naar de steenuil wordt altijd getracht de nestlocatie vast te stellen. Opgemerkt wordt dat het leefgebied van de steenuil relatief klein is. Daarnaast is bij vrijwel alle bezoeken de steenuil waargenomen verspreid over het plangebied. Samenvattend kan worden vastgesteld dat het gehele plangebied onderdeel uit maakt van het leefgebied van de steenuil.

Voortplantings-, rust of verblijfplaatsen van dieren zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet en beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen, of verstoren is verboden. Specifiek voor de steenuil geldt dat het leefgebied niet mag worden aangetast. De geplande ingrepen zijn van dien aard dat deze functies tijdens de sloop van het gebouw en bouwen van de twee nieuwe woningen verloren zullen gaan.

5 Conclusies

Geconcludeerd wordt dat het plangebied gebruikt wordt als foerageergebied van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger (tabel 3 soort Flora- en faunawet). Er zijn bij de te slopen opstallen geen verblijfsplaatsen aangetroffen. Mogelijk zijn er zomerverblijven van de gewone dwergvleermuis bij de woning of aanbouw daarvan. Deze woning blijft behouden en daarmee ook de mogelijke zomerverblijven. Het foerageergebied wordt in kwantiteit (oppervlak) en kwaliteit nauwelijks veranderd. Bovendien is voldoende foerageergebied aanwezig in de nabije omgeving. Derhalve wordt een ontheffing in het kader van de Flora en faunawet niet noodzakelijk geacht.

Daarnaast is het leefgebied van de steenuil vastgesteld, waarbij het het gehele plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied. Door de planontwikkeling zal de het leefgebied van de steenuil aan kwaliteit inboeten en tijdens de werkzaamheden verstoord worden. Het aantasten van een leefgebied van de steenuil is ontheffingsplichtig n het kader van de Flora en faunawet.

Van de overige strikter beschermde soorten (tabel 2 en 3 soorten) en situaties zijn geen aanwijzingen van de aanwezigheid binnen het plangebied vastgesteld en/of conflicten met de Flora- en faunawet. In bijlage 6 zijn de resultaten van het nader onderzoek visueel weergegeven.

Tabel 3 Samenvatting effecten op aangetroffen soorten

Beschermde soort	Effecten van planontwikkeling	Welke verbodsbepalingen overtreden ?	Ontheffing nodig ?
Gewone dwerg-vleermuis/ Laatvlieger	Verandering foerageergebied	Geen verlies van foerageergebied (geen overtreding)	Geen ontheffing nodig
Steenuil	Verlies en verstoring leefgebied	Artikel 11	Ja, uitgebreide toets

5.1 Advies

Geadviseerd wordt een ontheffing ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet aan te vragen voor het overtreden van de Flora- en faunawet artikel 11 voor steenuil. Hierbij zal een uitgebreide toets uitgevoerd moeten worden.

De ontheffingsaanvraag zal vergezeld moeten gaan van een Activiteitenplan, waarvan een mitigatie- en compensatieplan onderdeel kan zijn. Mogelijk zijn de mitigerende- en/of compenserende maatregelen van dien aard dat de Flora- en faunawet niet (langer) in het geding is. In dat geval zal géén ontheffing worden verleend (deze is immers niet meer nodig) maar wordt een beschikking verkregen met een goedkeuring van de maatregelen uit het Activiteitenplan door Dienst Regelingen (ministerie van LNV). Vervolgens kan de ingreep verricht worden, waarbij dan aantoonbaar gewerkt dient te worden volgens het goedgekeurde activiteitenplan.

Tevens wordt geadviseerd werkzaamheden buiten het balts- en broedseizoen van de steenuil uit te voeren (maart tot en met augustus).

Voor de aanvraag van een ontheffing en de daarbij gepaard gaande compensatiemaatregelen voor de steenuil is de aanleg van een hoogstamboomgaard zoals deze nu staat ingetekend op het planschets/beplantingsplan (bijlage 7) een gunstige uitgangspositie. Verder zijn het ophangen van steenuilkasten en enkele (groen)beheersmaatregelen voorbeelden van andere compensatiemaatregelen.

Bijlage 1: Literatuur

Limpens, H., Mostert, K., Bongers, W. (red.), 1997 en 2009, Atlas van de Nederlandse vleermuizen, KNNV, Utrecht.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501, Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2004.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1998 – 2000. Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.

Internetbronnen:

<http://www.natuurloket.nl>

<http://www.naturalis.nl/>

<http://www.soortenregister.nl/>

<http://www.minlnv.nl/>

<http://www.waarnemingen.nl/>

<http://telmee.nl/>

<http://www.natuurkalender.nl/>

<http://www.gelderland.nl/>

<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek.aspx>

Bijlage 2: Wetgeving

Flora- en faunawet

Ecologische waarden spelen in toenemende mate een rol bij de ruimtelijke planvorming en ingrepen. Zo is per 1 april 2002 de Flora- en faunawet in werking getreden. Deze wet sluit aan op Europese natuurregeling en is gericht op soortbescherming. De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van een aantal planten- en diersoorten en gaat uit van het “nee, tenzij”- beginsel. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving. Samengevat kan worden gesteld dat alle vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen beschermd zijn. Wel zijn uitzonderingen voor zeer algemene soorten als huismuis, bruine en zwarte rat. Bovendien zijn een beperkt aantal, meest zeldzame planten, vlinders, libellen, vissen en ongewervelden beschermd. In de praktijk betekent dat bepaalde handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder strikte voorwaarden mogelijk zijn. De Flora- en faunawet heeft dan ook de nodige consequenties bij ruimtelijke ingrepen/ontwikkeling.

Flora

Met betrekking tot beschermde inheemse planten, in relatie tot hun groeiplaats, is het verboden deze planten te plukken, verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Fauna

Ten aanzien van dieren in hun natuurlijke leefomgeving kunnen de bepalingen in de Flora- en faunawet worden samengevat als:

- het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen;
- het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten;
- het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren;
- het is verboden eieren van dieren behorende tot beschermde inheemse soort te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Het planvormingsproces en de Flora- en faunawet

Genoemde bepalingen zijn niet nieuw, vergelijkbare bepalingen waren reeds opgenomen in de Natuurbeschermingswet en de Vogelwet 1936. Wanneer de initiatiefnemer plannen ontwikkelt voor de uitvoering van ruimtelijke ingrepen of voornemens daartoe, is het raadzaam vooraf te toetsen of de geplande werkzaamheden mogelijk nadelige gevolgen hebben voor de aanwezige flora en fauna in het plangebied en mogelijk directe omgeving. In beginsel is voor de toetsing de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

Tijdens het plannen van de werkzaamheden dienen de volgende zaken duidelijk in beeld gebracht te worden:

- welke beschermde planten- en diersoorten komen in en nabij het plangebied voor ?;
- leidt het realiseren van het plan of de uitvoering van de geplande werkzaamheden tot handelingen die in strijd zijn met de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet met betrekking tot planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving ?;
- kunnen het plan of de voorgenomen werkzaamheden zodanig worden aangepast dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd kunnen worden ?; is een ontheffing, om de plannen te kunnen uitvoeren of de werkzaamheden te kunnen verrichten (ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet), vereist ?

De ontheffing

Voor planrealisatie kan het nodig zijn om ontheffing aan te vragen in verband met de (voorgenomen) overtreding van de in paragraaf 2.1 van de Flora- en faunawet genoemde verbodsbepalingen. Per 23 februari 2005 is de regelgeving rondom de ontheffingsaanvraag (artikel 75) door een nieuwe AMvB gewijzigd. Hierbij worden drie beschermingsregimes onderscheiden, te weten:

Categorie 1: Algemene soorten

Voor de soorten geldt bij onder meer ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld, wel geldt de algemene zorgplicht. In deze categorie vallen onder meer algemeen voorkomende zoogdiersoorten zoals Mol, Konijn, en amfibieën Bruine kikker en Gewone pad.

Categorie 2: Overige soorten

Bij ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze categorie een vrijstelling, mits gewerkt wordt volgens een door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Een gedragscode moet door een sector/belangenorganisatie of initiatiefnemer zijn opgesteld en ter goedkeuring aan het Ministerie van LNV worden voorgelegd. Zonder een gedragscode dient in meeste situaties een ontheffing te worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan het criterium: 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'. In deze categorie vallen alle vogelsoorten en een kleine groep van minder algemene diersoorten zoals Eekhoorn en Steenmarter.

Categorie 3 : Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn & Soorten bijlage 1 AMvB

Voor deze soorten dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd. Ook met een goedgekeurde gedragscode kan geen vrijstelling worden verkregen. Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan onderstaande drie criteria:

- 1 er is sprake van een bij de wet genoemd belang ? (dit betreft een limitatieve lijst van ander gespecificeerde belangen);
- 2 er is geen alternatief aanwezig voor de gewenste ingreep ?;
- 3 er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort ?

In deze categorie zijn zeldzame en kwetsbare soorten opgenomen. Dit betreft onder meer alle vleermuissoorten, zeldzame amfibieën en reptielen, een grote groep vlinders en libellen en enkele plantensoorten.

Bijlage 3: Zorgplicht

Algemene zorgplicht, artikel 2 Flora- en faunawet (LNV 2005):

Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor alle (en dus niet alleen beschermde) in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Die zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is:

- 1 dergelijk handelen achterwege te laten, waar dit in redelijkheid kan worden gevergd;
- 2 danwel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs kunnen worden gevraagd, om die gevolgen te voorkomen of, indien dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Een onderdeel van de Flora- en faunawet is dat de initiatiefnemer invulling moet geven aan de zorgplicht ten aanzien van beschermde planten en dieren. Dit geldt zowel tijdens de uitvoering van de werkzaamheden als ten aanzien van het ontwerp. Geadviseerd wordt om in het ontwerp rekening te houden met de realisatie van nieuwe biotoop en/of biotopen bijvoorbeeld in de vorm van groenvoorzieningen en waterpartijen. De zorgplicht betekent ook dat gedurende de werkzaamheden rekening gehouden wordt met de beschermde soorten om schade aan deze soorten te voorkomen en de effecten erop zoveel mogelijk te beperken.

De in de bijlage 1 genoemde wetswijziging (AMvB 501) heeft betrekking op de ontheffings-plicht (artikel 75 van de Flora- en faunawet). Deze wijziging houdt onder meer in, dat voor een aantal algemeen in Nederland voorkomende beschermde soorten een vrijstelling op de ontheffingsaanvraag geldt, mits de zorgplicht in acht wordt genomen. Dit betekent dat, ook voor soorten die onder de vrijstelling vallen, wel verplicht blijft om bijvoorbeeld het voortplantingsseizoen te ontzien, of vóórdat werkzaamheden starten dieren te verjagen of weg te vangen (en elders uit te zetten) en om te voorkomen dat natuurschade in het kader van artikel 9 tot en met 11 zal ontstaan. Dus ook voor soorten die onder de vrijstelling vallen dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen.

Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Flora- en faunawet een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Een ontheffing hierop is niet mogelijk. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren, zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat versturende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen (dat voor de meeste soorten loopt van maart tot en met juli) uitgevoerd mogen worden.

Voor de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen, belangrijk leef- of foerageergebieden van vogels buiten het broedseizoen kan een ontheffing noodzakelijk zijn. Het betreft hierbij dan over het algemeen: horsten, nesten of kolonieplaatsen die het hele jaar gebruikt worden. Hieronder vallen ook leef- en/of foerageergebieden van zeer plaatsgetrouwe vogelsoorten, zoals Uilen.

Bijlage 4: Resultaten

Resultaten veldbezoeken nader onderzoek Smoddeijk 5

1e bezoek 25-03-2010 avond.

Start bezoek rond 18:00 uur

Eind bezoek rond 21:00 uur

Uitgevoerd door L. Sluiter.

Temperatuur: ca 10 graden Celsius

Wind: 3 m/s uit het NO, geheel bewolkt

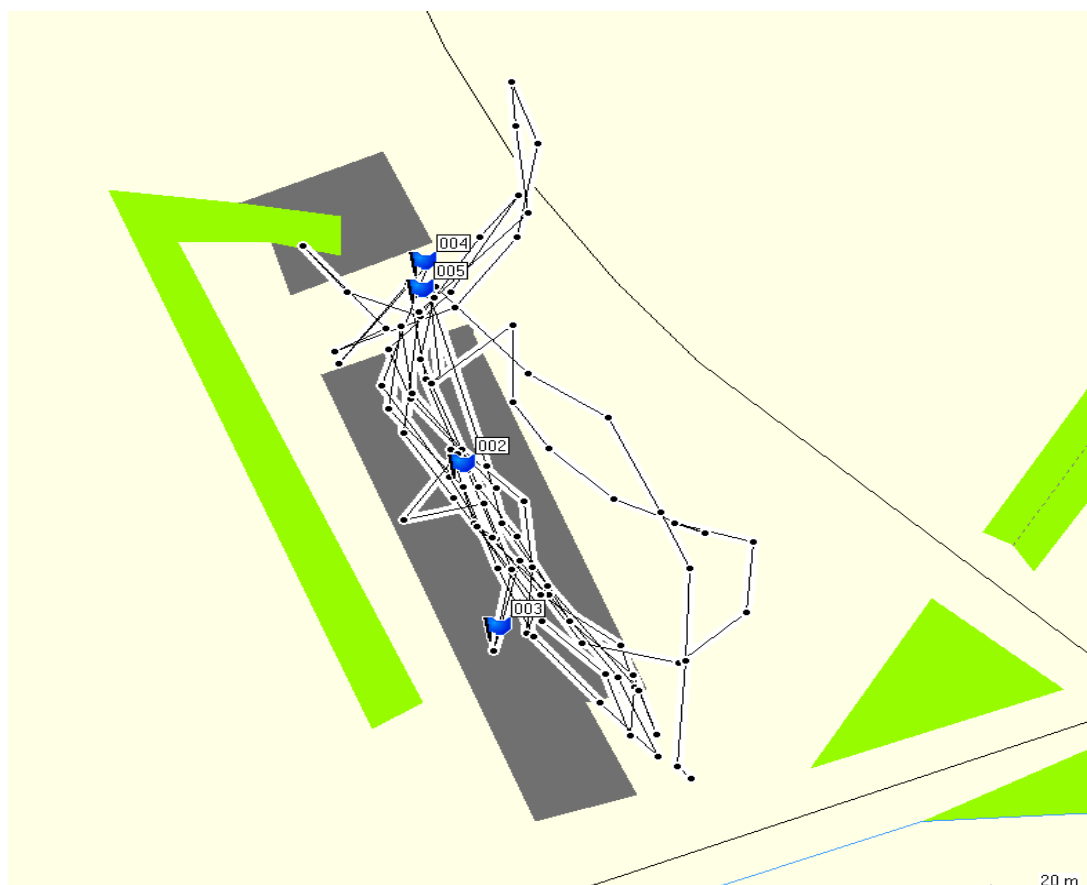
Neerslag: geen

Zon op 6:32 Zon onder 19:05

Werkzaamheden:

Het gehele plangebied en omgeving zijn samen met de eigenaar doorlopen. De bomen zijn onderzocht op de aanwezigheid van holten en nesten. De opstallen zijn gecontroleerd op geschikte plaatsen van nesten en specifiek de nest van de steenuil. De territoriumroep van de steenuil is afgespeeld met behulp van audio-apparatuur. Met de batdetector zijn vleermuisgeluiden geregistreerd en opgenomen.

Bevindingen:

WP	Datum	Tijd	Coördinaten	Opmerking
001	25-MRT-10	18:42:34	N52 03.849 E5 11.488	Gewone dwerg
002	25-MRT-10	19:00:06	N51 56.523 E6 26.534	Steenuil
003	25-MRT-10	19:28:21	N51 56.507 E6 26.539	Gewone dwerg
004	25-MRT-10	19:30:12	N51 56.543 E6 26.529	Gewone dwerg
005	25-MRT-10	19:31:31	N51 56.540 E6 26.529	Gewone dwerg

Er zijn tijdens het eerste veldbezoek enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen aangetroffen verspreid over het plangebied. Tevens is de steenuil waargenomen op de nok van de varkensstal (midden van plangebied). Later zijn ook roepen van de steenuil gehoord in de nabije omgeving van het plangebied. Er is geen zwermgedrag waargenomen van vleermuizen.

2e bezoek 19-05-2010 avond

Start bezoek rond 20:45 uur

Eind bezoek rond 22:30 uur

Uitgevoerd door L. Sluiter

Temperatuur: rond de 11 graden Celsius

Wind: 3 m/s uit het ZZW, licht bewolkt

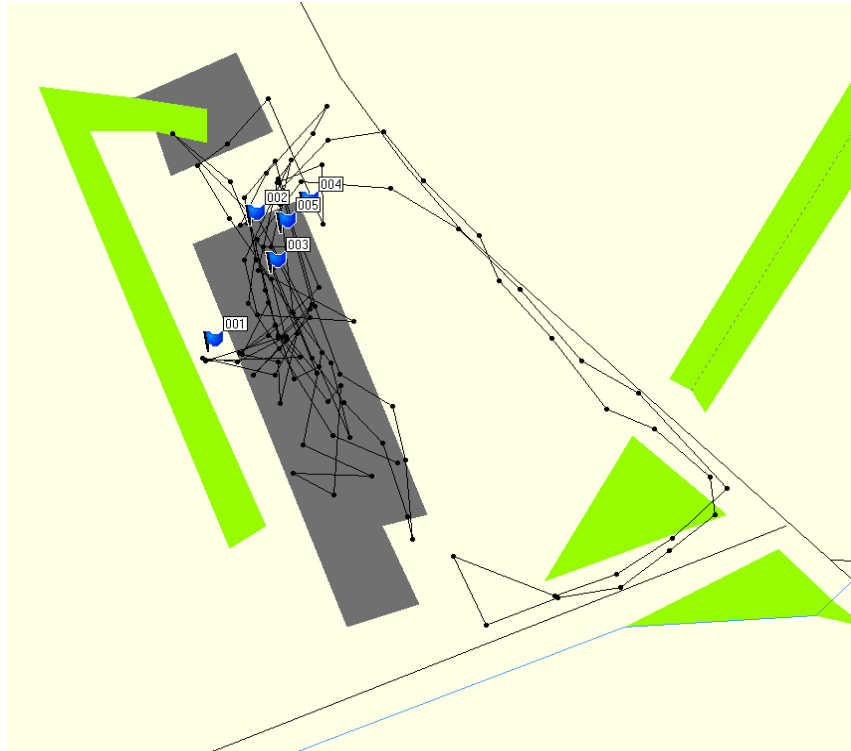
Neerslag: geen

Zon op 6:31 Zon onder 21:44

Werkzaamheden:

Het gehele plangebied en omgeving zijn doorlopen en gemonitord op vleermuizen en de steenuil.

Bevindingen:

WP	Datum	Tijd	Coördinaten	Opmerking
001	19-MEI-10	21:53:46	N51 56.521 E6 26.520	gewone dwerg (5x)
002	19-MEI-10	22:09:58	N51 56.535 E6 26.527	gewone dwerg (3x)
003	19-MEI-10	22:22:24	N51 56.530 E6 26.531	steenuil (2x)
004	19-MEI-10	22:24:24	N51 56.537 E6 26.537	steenuil + laatvlieger
005	19-MEI-10	22:24:46	N51 56.534 E6 26.533	gewone dwerg (3 x)

Er zijn tijdens het tweede veldbezoek meerdere foeragerende gewone dwergvleermuizen aangetroffen verspreid over het plangebied. Enkele zwermende gewone dwergvleermuizen zijn aangetroffen nabij de aanbouw van de woning. Er zijn geen in- of uitvliegende vleermuizen aangetroffen, zodat niet met zekerheid is vast te stellen of het een zomerverblijf van de gewone dwergvleermuis betrof. Daarnaast zijn er enkele laatvliegers (maximaal 2 individuen) waargenomen boven de paardenweide. Tevens is de steenuil wederom waargenomen op diverse plaatsen op het plangebied (maximaal 2 individuen) en voor langere tijd (vrijwel hele avond). Later zijn ook roepen van de steenuil gehoord in de nabije omgeving van het plangebied.

3e bezoek 9-06-2010 ochtend

Start bezoek rond 4:45 uur

Eind bezoek rond 7:15 uur

Uitgevoerd door L. Sluiter en R. Pleijsier

Temperatuur: rond de 12 graden Celsius

Wind: 2 m/s uit het ZO, bewolkt

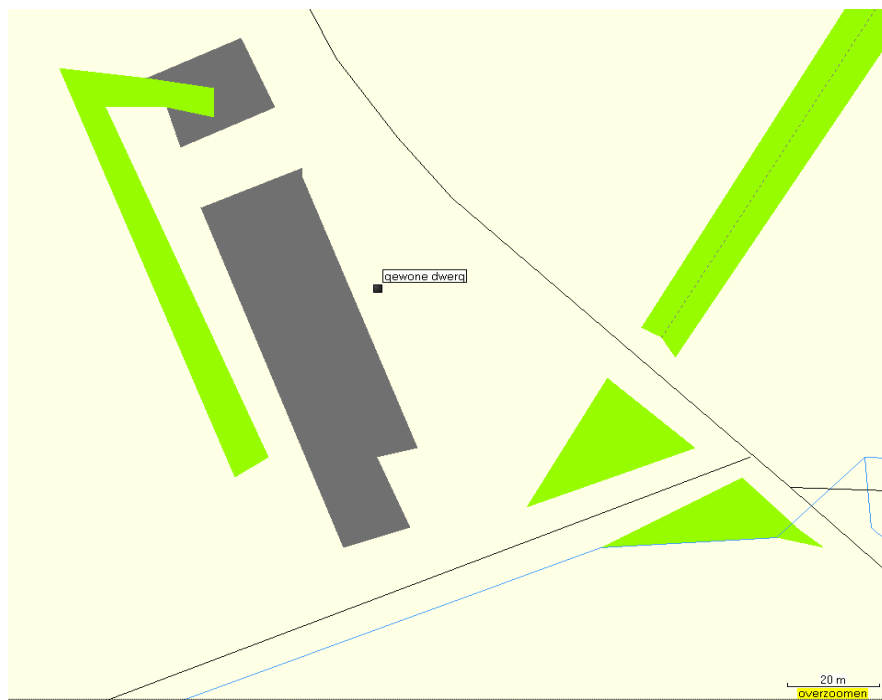
Neerslag: geen (wel net een stevige onweersbui geweest)

Zon op 5:21 Zon onder 22:00

Werkzaamheden:

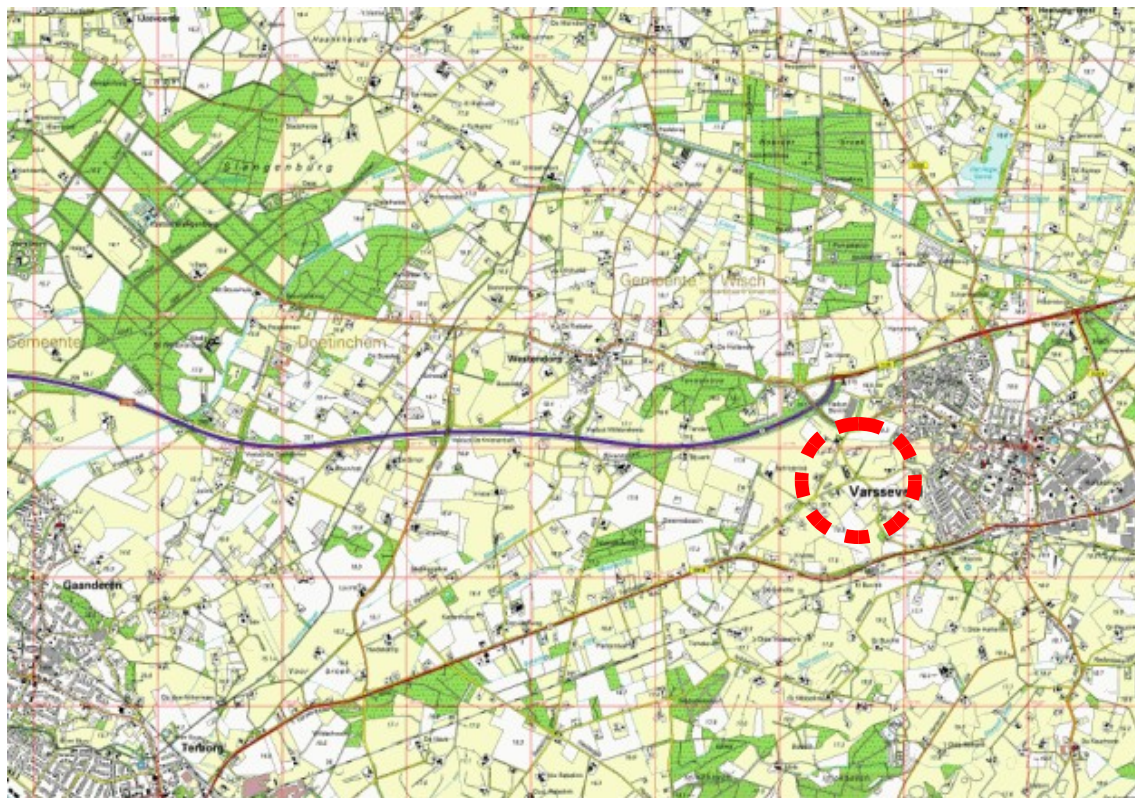
Het gehele plangebied en omgeving zijn doorlopen en is visueel gezocht naar vleermuizen en steenuilen. Daarnaast worden vleermuisgeluiden opgenomen met een bat-detector. Tevens zijn de roepen van steenuil kunstmatig ten gehore gebracht.

Bevindingen:

Er is tijdens het derde veldbezoek slechts één foeragerende gewone dwergvleermuis aangetroffen meteen bij aankomst op het plangebied (tijd ca. 4:50). Daarna zijn er geen waarnemingen meer gedaan van vleermuizen. Ook de steenuil is bij dit veldbezoek niet aangetroffen. Opgemerkt wordt dat er ongeveer een uur voor de start van het veldbezoek een onweersbui was losgebarsten. Deze bui kan mogelijk een negatieve invloed hebben gehad op de activiteiten van de steenuil en vleermuizen.

Bijlage 5: Kaart regionale ligging van het plangebied

Bijlage 5

Titel: Kaart regionale ligging van het plangebied

Projectcode: 10JL197

Projectnaam: Smoddedeijk 5 te Varsseveld

Bron: ANWB Topografische Atlas

CSO Adviesbureau

Datum: juni 2010

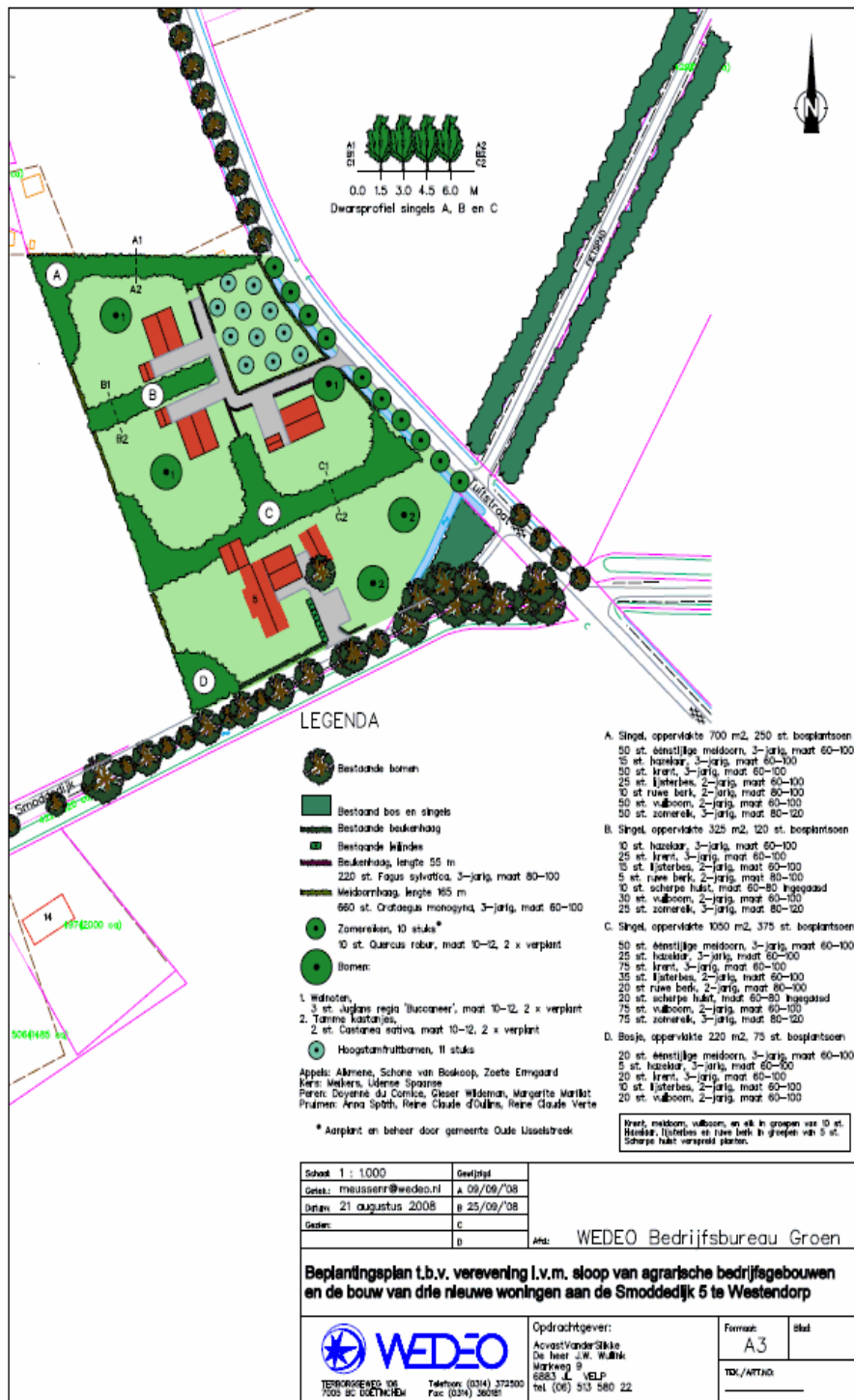
Bijlage 6: Kaart terreinoverzicht en resultaten

- Grens plangebied
- - - Opstellen ten noorden van deze lijn worden gesloopt, woning ten zuiden van de lijn blijft gehandhaafd
- Waarneming steenuil
- ✱ Waarneming gewone dwergvleermuis
- ✱ Waarneming laatvlieger

Bijlage 6**Titel:** Kaart terreinoverzicht en resultaten**Projectcode:** 10L197**Projectnaam:** Smoddedijk 5 te Varsseveld**Bron:** googlemaps**CSO Adviesbureau****Datum:** juni 2010

Bijlage 7: Kaart planschets

Bijlage 7

Titel: Kaart planschets

Projectcode: 10L197

Projectnaam: Smoddedijk 5 te Varsseveld

Bron: opdrachtgever

CSO Adviesbureau

Datum: juni 2010

Bijlage 8: Soortspecifieke informatie

Gewone dwergvleermuis

Pipistrellus pipistrellus

WETGEVING en BELEID

EU-regelingen

Habitatrichtlijn

Namen volgens publicatie

Nederlands

Wetenschappelijk

Microchiroptera

Publicatie

Categorie

Subcategorie

soort van Bijlage IV

Publicatieblad van de Europese

Unie L 236 van 23.9.2003 (selectie

Nederlandse soorten: Ministerie

van LNV)

Alle soorten

Internationale verdragen en overeenkomsten

Bern-conventie

Namen volgens publicatie

Nederlands

Wetenschappelijk

Pipistrellus

pipistrellus

Publicatie

Categorie

Subcategorie

soort van appendix III

Convention on the Conservation of

European Wildlife and Natural

Habitats, Appendix III (selectie

Nederlandse soorten: LNV)

Bonn-conventie

Namen volgens publicatie

Nederlands

Wetenschappelijk

Vespertilionidae

Publicatie

Categorie

Subcategorie

soort van Appendix II

Convention on Migratory Species,

Appendix 2 (selectie Nederlandse

soorten: LNV)

spp. (only European populations)

Bats Agreement

Namen volgens publicatie

Nederlands

Wetenschappelijk

Pipistrellus

pipistrellus

Publicatie

Categorie

Subcategorie

soort van Annex 1

Agreement on the Conservation of

Populations of European Bats,

Annex 1 (selectie Nederlandse

soorten: Ministerie van LNV)

Wetgeving

Flora- en faunawet

Namen volgens publicatie

Nederlands

Wetenschappelijk

Pipistrellus

Gewone
dwergvleermuis

pipistrellus

Publicatie

Categorie

Subcategorie

beschermde soort als bedoeld in

artikel 3 en 4

Staatscourant 2001, 220, bijlage 1

soort waarvoor een prepareerverbod geldt, als bedoeld in artikel 64.1 Staatsblad 2000, 524, artikel 8.c beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.5 een vrijstelling met gedragscode geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met uitgebreide toets
niet gepubliceerd
soort van Habitatrichtlijn, bijlage IV

Beleid

Doelsoortenlijst

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	soort van Doelsoortenlijst Handboek Natuurdoeltypen, bijlage 3 (Ministerie van LNV, 2001)	I

Soortbeschermingsplannen

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	soort van uitgevoerd Soortbeschermingsplan Vleermuisbescherming: verleden, heden en toekomst (Ministerie van L&V, 1988)	

Signalering

Netwerk Ecologische Monitoring

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Gewone dwergvleermuis		gemonitorde soort Landelijke natuurmeetnetten van het NEM in 2004 (CBS, 2005) weinig in de getelde objecten te vinden	extra soort Meetnet vleermuizen in winterverblijven

ECOLOGIE

1.1.1.1 Naamgeving

Nederlands Gewone dwergvleermuis
Wetenschappelijk Pipistrellus pipistrellus

1.1.1.2 Soortgroep

Nederlands Zoogdieren
Wetenschappelijk Mammalia

1.1.1.3 Voorkomen

Wijze van voorkomen regelmatige voortplanter

Trend (voortplanting) niet afgenomen

Publicatiebron trend Rode Lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland; basisdocument (VZZ, 1994)

Zeldzaamheid (voortplanting) algemeen

Publicatiebron zeldzaamheid Rode Lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland; basisdocument (VZZ, 1994)

1.1.1.4 Beschrijving

Veel mensen zullen de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) kennen als de kleine, grillig fladderende, vleermuis die ze 's avonds boven de tuin of de straat zien vliegen. In vrijwel elk dorp of stad is wel ergens een verblijfplaats, meestal in rustige buitenwijken of randen van de bebouwde kom, maar soms ook in drukke stadscentra. Van de vijf Europese soorten uit het geslacht *Pipistrellus* van de familie *Vespertilionidae*, komen in Nederland de gewone dwergvleermuis (*P. pipistrellus*) en de ruige dwergvleermuis (*P. nathusii*) voor. De gewone dwergvleermuis is een zeer kleine, roestbruine tot donkerbruine vleermuis met donkerbruine of zwarte oren, een romplengte van niet meer dan vijf cm en een gewicht van 3,5 tot 8 gram. De naar verhouding lange, smalle vleugels (spanwijdte 18 tot 24 cm) maken dat ze in de vlucht groter lijken dan ze zijn. De soort kan verward worden met de ruige dwergvleermuis, maar is iets kleiner en lichter van kleur en heeft geen beharing op de bovenzijde van de staartvlieghuid en op de onderzijde van de dijbenen.

1.1.1.5 Ecologie

De gewone dwergvleermuis leeft in gesloten tot half open landschappen, in kleinschalige landbouwgebieden, in dorpen, steden, parken en tuinen. Deze vleermuis jaagt relatief snel, is wendbaar in een grillige vlucht met veel bochten en lussen, en vliegt daarbij op enige afstand (1 tot 8 m) langs de vegetatie, op een hoogte van gemiddeld 2 tot 5 m, maar soms wat hoger. Het dier jaagt in de beschutting van opgaande vegetatie, binnen de bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, boven water, in bossen en langs bosranden, in en langs lanen, bomenrijen, singels, houtwallen en holle wegen. De gewone dwergvleermuis vangt kleine prooidieren uit de lucht met behulp van zijn vleugels en staartvlieghuid, waarbij vooral muggen, dansmuggen, maar ook schietmotten, haften, gaasvliegen, nachtvinders en soms kleine kevers worden gegrepen. Gedurende het hele jaar worden vooral gebouwen als verblijfplaats gebruikt. Begin mei groeperen de vrouwtjes zich in kraamkolonies, die een netwerk aan verblijfplaatsen bewonen. In de kraamkamers worden de jongen geboren en grootgebracht. Ieder vrouwtje krijgt één jong per jaar. De verblijfplaatsen worden in spouwmuren gevonden, maar ook achter betimmering en daklijsten of onder dakpannen. De aantallen dieren in een verblijfplaats binnen het netwerk van een kraamkolonie kan variëren van enkele tientallen tot meer dan tweehonderd. Gewone dwergvleermuizen gebruiken de verblijfplaatsen van het netwerk plaatstrouw, maar verhuizen daarbinnen vaak. Al na enkele dagen worden ook de jongen mee verhuisd. Mannetjes bezetten in de bebouwde omgeving een territorium. Hier wordt vooral tussen eind augustus en begin oktober fanatiek gebaltst. Ergens binnen dit territorium wordt een paarplaats gezocht. De precieze locatie is moeilijk vast te stellen; het gaat dan om spleten en gaten in gebouwen, plekken die in de winter door kleine groepen ook als winterverblijf worden gebruikt. Overwinterende dieren verblijven vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter daklijsten en onder dakpannen, maar ook in spleten in muren van forten. Daarnaast gebruiken ze onderaardse kalkgroeven als winterslaapplaats. Ze kiezen meestal vorstvrije, wat warmere en droge plaatsen. Ze overwinteren alleen of in kleine groepen, maar er komen ook massale winterverblijven voor. Er is geen duidelijke

winterslaapperiode aan te geven. In de relatief milde winters in ons land zijn ze vaak wakker en dan gaan ze op jacht. Bij vorst zoeken de dieren verwarmde huizen op. In het westen van Europa gedraagt de gewone dwergvleermuis zich als standvleermuis. Ze overwinteren op gemiddeld 15 tot 25 km van het zomergebied. In het koudere klimaat van Europees en Centraal Rusland trekken ze weg over soms grote afstanden (tot 1100 km).

1.1.1.6 Verspreiding

De gewone dwergvleermuis komt in vrijwel heel Europa voor, noordelijk tot in Zuid-Scandinavië, oostelijk tot in ver in Rusland en in de Kaukasus. In Scandinavië is de soort veel zeldzamer dan de kleine dwergvleermuis, (*P. pygmaeus*), die daar algemeen voorkomt. Ook in het zuiden van Europa zijn de waarnemingen verspreid en schaars, terwijl de kleine dwergvleermuis daar talrijk en wijd verbreid is. In Nederland is het de meest algemene vleermuis met een ruime verspreiding over het gehele land. De aantallen worden geschat op 300.000 tot 600.000 dieren. Schattingen van de Europese populatie zijn niet bekend.

1.1.1.7 Bescherming

De gewone dwergvleermuis is in ons land zeer algemeen en niet bedreigd. Deze vleermuis wordt vrijwel altijd aangetroffen bij inventarisaties rondom gebouwen in het kader van de Flora- en Faunawet. Dikwijls gaat het ook om deze soort als er klachten komen over 'overlast' van vleermuizen.

1.1.1.8 Bronnen

1.1.1.8.1 Deskundigheid

Deskundigen aangewezen op grond van artikel III, lid, 5 van de Overeenkomst voor de Bescherming van Populaties van Europese Vleermuizen (Bats Agreement). Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming. Regionale Vleermuiswerkgroepen.

1.1.1.8.2 Literatuur

- Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingner, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff (2001). Handboek Natuurdoeltypen (tweede, geheel herziene editie). Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2001/020.
- Dietz, M. & M. Weber (2000). Baubuch Fledermäuse. Eine Ideensammlung für fledermausgerechtes Bauen + CD-ROM. AK Wildbiologie an der Justus-Liebig-Universität Gießen.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen. 2e druk. KNNV Uitgeverij, Utrecht. Limpens, H.J.G.A. (2002 2005). Cursusmaterialen t.b.v. de cursus "vleermuizen en planologie". Zoogdiervereniging VZZ/EcoConsult & Project Management.
- Limpens, H.J.G.A., P. Twisk & G. Veenbaas (2004). Met vleermuizen overweg. Brochure over vleermuizen en de wijze waarop bij planning, aanleg, reconstructie en beheer van wegen praktische invulling kan worden gegeven aan de wettelijke zorgplicht voor vleermuizen. Uitgave Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Dienst Wegen Waterbouwkunde, Delft, en de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem. 24 pp.
- Lina, P.H.C. & G. van Ommering (1994). Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC natuurbeheer nr. 12. Simon, M., S. Hüttenbügel & J. Smit-Viergutz. (2004). Ecology and Conservation

Laatvlieger

Eptesicus serotinus ssp. serotinus

1.1.1.9 Naamgeving

Nederlands Laatvlieger
Wetenschappelijk Eptesicus serotinus ssp. serotinus

1.1.1.10 Soortgroep

Nederlands Zoogdieren
Wetenschappelijk Mammalia

1.1.1.11 Voorkomen

Wijze van voorkomen regelmatige voortplanter
Trend (voortplanting) niet afgenomen
Publicatiebron trend Rode Lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland; basisdocument (VZZ, 1994)
Zeldzaamheid (voortplanting) algemeen
Publicatiebron zeldzaamheid Rode Lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland; basisdocument (VZZ, 1994)

1.1.1.12 Kenmerken

Van de drie Europese soorten van het geslacht Eptesicus (familie Vespertilionidae) komt alleen de laatvlieger (Eptesicus serotinus) in Nederland voor. Het is een grote vleermuis met een lichaamslengte tot ongeveer acht cm, vrij brede vleugels met een spanwijdte tot 38 cm en een gewicht tot 34 gram. De oren zijn kort en driehoekig, gezicht en neus zijn donker tot zwart. Het dier oogt donker. De vacht is donkerbruin aan de basis tot roodbruin aan de haarpunten. De onderzijde is iets lichter en bruin tot geelbruin. In de vlucht zijn de brede vleugels en de stompe, gebogen staartvlieghuid met een of twee uitstekende staartwervels opvallende kenmerken. Vlieggedrag en het echosignaal op de batdetector zijn doorgaans eenduidig te determineren. Verwarring kan optreden met de tweekleurige vleermuis (Vespertilio murinus), die echter anders gekleurd en kleiner is, met smallere vleugels en met een veel variabelere ritme in het geluid van de echolocatie.

1.1.1.13 Ecologie

De laatvlieger is een gebouwbewonende soort die overal in Nederland wordt aangetroffen, vooral in relatief open gebied. Het is een typische soort van het agrarische landschap en de rand van bebouwingskernen. In de buurt van de bebouwde kom wordt de laatvlieger vaak gezien jagend op insecten in het licht van straatlantaarns. De soort heeft een grillige vlucht met trage vleugelslag, lange banen met wijde bochten en plotselinge uitvallen. Doorgaans vliegt de laatvlieger in de beschutting van bosranden, heggen en lanen op een hoogte tussen vijf en twintig meter boven (vochtige) graslanden, weilanden, langs kanalen en vaarten en in tuinen en parken met vijvers. Bij windstil weer kunnen laatvliegers ook boven open water jagen. Laatvliegers vangen insecten, hoofdzakelijk uit de lucht, maar ze pakken soms ook prooien van het gebladerte of van de grond. Ze vangen voornamelijk grotere soorten nachtvlinders, kevers en muggen.

Verblijfplaatsen van de (kraam)groepen zijn vooral bekend in en op gebouwen: in spouwmuren, achter betimmeringen en daklijsten, onder pannen, op zolders. In de paartijd (september/oktober) worden regelmatig kleine groepjes aangetroffen op locaties waar ze in de zomer niet zaten. Ieder vrouwtje krijgt één jong per jaar dat in de kraamkamer wordt grootgebracht. De (kraam)groepen bestaan meestal uit enkele tientallen dieren; het zijn er zelden meer dan 150. Ze bewonen een netwerk van verschillende huizen tot op hooguit enkele honderden meters uit elkaar. Ze verhuizen soms wel binnen het netwerk, maar zijn in principe erg plaatstrouw. Soms wordt een en hetzelfde huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen doorgaans in een straal van één tot vijf kilometer rondom de kolonie. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar bij gunstige weersomstandigheden worden grotere afstanden door open gebied gevlogen. De laatvlieger geldt als standvleermuis, waarvan verplaatsingen meestal over hooguit 40 tot 50 km plaatsvinden, maar maxima tot 330 km zijn bekend.

1.1.1.14 Verspreiding

De laatvlieger komt in het grootste deel van Europa voor, van het Middellandse Zeegebied tot Engeland en Zuid-Scandinavië en oostelijk tot ver in Rusland en tot de Kaukasus. In het zuiden van Europa zijn de waarnemingen schaars. De laatvlieger wordt verspreid over heel Nederland aangetroffen. Ten zuiden van de grote rivieren, uitgezonderd Limburg, lijkt de laatvlieger minder voor te komen. De verspreiding en de aantallen laatvliegers in Nederland lijken vrij stabiel sinds langere tijd. De grootte van de Nederlandse populatie wordt geschat op 30.000 tot 50.000 dieren.

1.1.1.15 Bescherming

De laatvlieger is in ons land algemeen. De soort is hier niet bedreigd en voor duurzaam behoud lijken geen soortspecifieke beschermingsmaatregelen nodig. Net als voor andere vleermuizen geldt dat het beheer gericht moet zijn op het behoud van voldoende opgaande beplantingen die gelegen zijn nabij (<2 km) bebouwing. Verder is verstoring schadelijk evenals het gebruik van bestrijdingsmiddelen tegen in hout levende insecten in gebouwen die als verblijfplaatsen dienen.

1.1.1.16 Bronnen

1.1.1.16.1 Deskundigheid

Diverse groene adviesbureaus: www.natuurnet.nl Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdieronderzoek Provinciale Zoogdierwerkgroepen

1.1.1.16.2 Literatuur

- Kapteijn, K., 1997. Laatvlieger *Eptesicus serotinus* (Schreber, 1774), 191-201. In: Limpens et al, Atlas van de Nederlandse vleermuizen; onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV-Uitgeverij.
- Lina, P.H.C. & G. van Ommering, 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst.

Steenuil

Athene noctua ssp. *Vidalii*

wetgeving & beleid
EU-regelingen

CITES-verordeningen

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie
Steenuil Athene noctua	soort van CITES-Basisverordening, bijlage A Publicatieblad van de Europese Unie L 215 van 27.8.2003 (selectie Nederlandse soorten: Ministerie van LNV)	

Internationale verdragen en overeenkomsten

Bern-conventie

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie
Strigiformes	soort van appendix II Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Appendix II (selectie Nederlandse soorten: LNV)	

Wetgeving

Flora- en faunawet

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie
Steenuil Athene noctua	beschermde soort als bedoeld in artikel 3 en 4 Staatscourant 2001, 220, bijlage 2 beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.5 een vrijstelling met gedragscode geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met uitgebreide toets niet gepubliceerd soort van Vogelrichtlijn	artikel 4.1.b

Beleid

Doelsoortenlijst

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie
Steenuil Athene noctua ssp. vidalii	soort van Doelsoortenlijst Handboek Natuurdoeltypen, bijlage 3 (Ministerie van LNV, 2001)	itz

Soorten van de leefgebiedenbenadering

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie
Steenuil Athene noctua ssp. vidalii	soort met kleurcode rood Onbekend	

Namen volgens publicatie	Publicatie	
Nederlands Wetenschappelijk	Categorie	Subcategorie

Steenuil *Athene noctua*

Plan van Aanpak Steenuil
(Vogelbescherming Nederland, 2000)

Signalering

Rode Lijsten

Namen volgens publicatie

Publicatie

Nederlands Wetenschappelijk

Categorie

Subcategorie

Steenuil *Athene noctua ssp. vidalii*

soort van Rode Lijst Vogels
Staatscourant 2004, 218

kwetsbaar

Netwerk Ecologische Monitoring

Namen volgens publicatie

Publicatie

Nederlands Wetenschappelijk

Categorie

Subcategorie

Steenuil

gemonitorde soort

contractsoort

Landelijke natuurmeetnetten van het NEM Meetnet
in 2004 (CBS, 2005)
steekproef

broedvogels

Steenuil

Athene noctua ssp. Vidalii

ecologie

1.1.1.17 Afbeeldingen uit het Nederlands Soortenregister

Foto:René Krekels

1.1.1.18 Naamgeving

NederlandsSteenuil

Wetenschappelijk*Athene noctua ssp. vidalii*

1.1.1.19 Soortgroep

NederlandsVogels

WetenschappelijkAves

1.1.1.20 Voorkomen

Wijze van voorkomenregelmatige voortplanter

Trend (voortplanting)sterk afgenomen

Publicatiebron trendBasisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria (VBN/SOVON, 2004)

Zeldzaamheid (voortplanting)vrij zeldzaam

Publicatiebron zeldzaamheidBasisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria (VBN/SOVON, 2004)

Bijlage 9: Bijlage 9 EHS Natura2000 Varsseveld

Groen = EHS

Geel = Natura 2000 (niet aanwezig)

Rood = plangebied

Bijlage 9

Titel: Kaart ligging plangebied ten opzichte van EHS en Natura 2000

Projectcode: 10L197

Projectnaam: Smoddedijk 5 te Varsseveld

Bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek.aspxinternet>

CSO Adviesbureau

Datum: juni 2010